

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Kommittén för svenska språket

Ku 2000:03

Sanat suuhun

Ehdotus ruotsin kielen
toimintaohjelmaksi

Suomenkielinen tiivistelmä

Miksi toimintaohjelma?

Tehtävänämmme on ollut laatia ehdotus ruotsin kielen toimintaohjelmaksi. Ohjelmalla on kaksi päämäärää: yhtäältä lujittaa ruotsin kielen asemaa, ja toisaalta edistää kaikkien Ruotsissa asuvien yhdenvertaisia mahdollisuuksia ruotsin kielen omaksumiseen.

Ruotsin kielen toimintaohjelmaa tarvitaan siksi, että Ruotsin kielitilanne on muuttunut.

- Englannin kielen asema on vahvistunut entisestään kansainvälisissä yhteyksissä, ja siitä on näin ollen tullut entistä tärkeämpi kieli maassamme.
- Ruotsi on muuttunut entistä monikielisemmäksi maaksi ennen kaikkea maahanmuuton ansiosta, mutta myös siksi, että viidelle kielelle muutama vuosi sitten myönnettiin kansallisen vähemmistökielen asema.
- Vaatimukset hyvästä kielitaidosta niin puhutun kuin kirjoitetun kielen osalta ovat yleisesti ottaen lisääntyneet yhteiskunnassa.

Kielitilanteen muuttuminen vaikuttaa maamme kielellisiin ehtoihin monin tavoin.

Jos joissakin yhteyksissä siirrytään käyttämään yksinomaan englantia, ei ruotsin kieli enää kehity näillä alueilla. Pitkällä aikavälillä tapahtuu nk. domeenin menetystä, ruotsinkielisiä termejä ja käsitteitä lakkaa muodostumasta, ja ruotsin kielen asema Ruotsissa heikkenee.

Nykyisin ruotsin kieltä käytetään Ruotsissa yhä suuremmassa määrin toisena tai vieraana kielenä. Tämä asettaa suuria haasteita koulutusjärjestelmälle, koska kaikille on tarjottava yhtäläiset mahdollisuudet ruotsin kielen omaksumiseen. Samalla se vaikuttaa laajemminkin koko kielitilanteeseen ja esimerkiksi siihen, miten suhtaudumme ruotsin puhumiseen epätäydellisesti tai ulkomaalaisittain murtaen.

Kun puhutun ja kirjoitetun kielen hallinnalle asetetaan yhä suurempia vaatimuksia, on entistä tärkeämpää, että jokainen meistä saa kielelliseen tai sosiaaliseen taustaan katsomatta mahdollisuudet hyvän ja toimivan kielitaidon hankkimiseen.

Kolme seikkaa on turvattava

Toimintaohjelmamme kaksinkertaista tavoitetta vasten olemme ehdotuksillamme pyrkineet turvaamaan kolme seikkaa:

- Ruotsin kielen on oltava kattava ja yhteiskuntaa ylläpitävä kieli.

- Julkisesti käytettävän kielen on oltava korrektaa ja toimivaa.
- Jokaisella on oikeus kieleen: ruotsiin, äidinkieleen ja vieraisiin kieliin.

Mietinnössä on omistettu yksi pääosa kullekin näistä kolmesta kokonaisvaltaisesta pyrkimyksestä.

Kattava ja yhteiskuntaa ylläpitävä kieli

Ruotsin kielellä on jo pitkään ollut itsestään selvä asema Ruotsin pääkielenä. Nyt ruotsin kielen käyttö on rajoittumassa joillakin alueilla siten, että niillä siirrytään englannin kieleen.

Perusajatuksena ehdotuksillemme ruotsin kielen aseman lujittamiseksi kattavana ja yhteiskuntaa ylläpitävänä kielenä on ruotsin kielen käytön edistäminen yhteiskunnan eri aloilla ilman, että englannin ja muiden vieraiden kielten käyttöä estetään sen ollessa tarpeellista.

Koulutus ja tutkimus

Englannin kielen käyttö on erityisen huomattavaa koulutusosalalla. Erityisesti tämä koskee korkeakoulutusta ja tutkimusta, mutta englannin kielen opetus on yleistynyt myös muussa koulutuksessa.

Peruskoulun ja lukion osalta toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet:

1. Kaikissa kouluissa, joissa opetus tapahtuu vieraalla kielellä (sprint), on toimintaa seurattava huolellisesti ja sitä on arvioitava jatkuvasti.
2. Sprint-mallin mukaisen opetuksen oikeudelliset perusteet on säänneltävä silloin, kun tällaista opetusta annetaan laajemmassa määrin.
3. Lukion säännöstöä on muutettava siten, että ruotsin kielen opetus tulee pakolliseksi lukiokoulutuksen jokaisella vuosikurssilla.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen osalta toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet:

4. Yliopistojen ja korkeakoulujen on vahvistettava niitä koulutuksen osia, jotka parantavat opiskelijoiden suullisia ja kirjallisia valmiuksia niin ruotsin kuin englannin kielessä. Vaatimuksia ruotsin kielen esitiedoista on määrätapauksissa korotettava.
5. On ryhdyttävä toimenpiteisiin englannin ja ruotsin rinnakkaiskäytön edistämiseksi tutkimuksen ja tieteen alalla.
6. Ruotsin yliopistojen ja korkeakoulujen opetuksessa on tavoitteena oltava, että opiskelijat saavuttaisivat kyvyn vaihtaa tietoja eri kohderyhmien kanssa omalla erityisalallaan sekä suullisesti että kirjallisesti niin kansallisissa kuin kansainvälisissäkin yhteyksissä.

7. Korkeakoulujen ammattitutkinnoille asetetut vaatimukset on tarkistettava. Tarvittaessa on asettava vaatimuksia riittävästä ruotsin kielen suullisesta ja kirjallisesta hallinnasta.

Politiikka ja hallinto

Politiikan ja hallinnon alalla huomioimme erityisesti Ruotsin EU-jäsenyyden merkityksen, mutta kosketelemme myös ruotsin kielen käyttöä kotimaan politiikassa ja hallinnossa.

Toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet Ruotsin kielen asemasta EU:ssa:

8. Hallituksen on vahvistettava viralliset suuntaviivat ruotsin kielen asemalle ja käytölle EU:ssa ja myös jatkossa laadittava arvio ja raportoitava valtiopäiville vuosittain siitä, onko suuntaviivoissa asetettuja vaatimuksia noudatettu ja onko EU:lla tähän riittävät voimavarat.
9. On tutkittava, miten Ruotsi voisi tukea tulkkikoulutusta ruotsista vieraisiin kieliin.
10. On tehtävä EU-tekstejä koskevia tutkimuksia asiakirjakäytöstä ja tietovirrasta.
11. On seurattava tarkoin ruotsin kielen kääntäjille tarkoitettujen käännösapuvälineiden kehitystä.

Kotimaan hallinnon osalta toimintaohjelma sisältää seuraavan toimenpiteen:

12. Julkishallinnossa on pääsääntöisesti käytettävä ruotsin kieltä.

Työelämä, markkinat ja kulutus, kulttuuri ja mediat, tietotekniikka sekä terveyden- ja sairaanhoito

Työelämään, markkinoihin, kulttuuriin, tietotekniikkaan ja sairaanhoitoon liittyvät kieliolosuhteet ovat tärkeitä ruotsin kielelle kattavana ja yhteiskuntaa ylläpitävänä kielenä. Toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet ruotsin kielen edistämiseksi näillä alueilla:

13. Ruotsin kielen käyttöä työelämässä on edistettävä ja eräissä tapauksissa myös säänneltävä. Samalla on seurattava muiden kielten käytöstä johtuvia seurauksia työelämässä.
14. Ruotsin kielen käyttöä kuluttaja-alalla on edistettävä ja määrätapauksissa myös säänneltävä, ja muiden kielten käytöstä johtuvia seurauksia tutkittava.
15. Ruotsin kielen käyttöä kulttuurin ja median alueella on edistettävä.
16. Ruotsinkielisten tietokoneohjelmien käyttöä kouluissa on tuettava ja kannustettava.
17. Ulkomailla koulutuksensa saaneille terveyden- ja sairaanhoitoalan työntekijöille on annettava riittävä kielitaito Ruotsissa tapahtuvaa ammatin harjoittamista varten.

Ruotsin kielen termit ja ilmaisut

Jotta ruotsin kieli voisi olla kattava ja yhteiskuntaa ylläpitävä kieli, on sitä voitava käyttää kaikilla haluamillamme aloilla. Edellytyksenä tälle on mahdollisuus käyttää ruotsinkielisiä termejä ja ilmauksia. Ohjelmamme sisältää seuraavat ehdotukset ruotsinkielisten termien ja ilmaisujen käytön varmistamiseksi.

18. On ryhdyttävä toimenpiteisiin turvataksemme ruotsinkielisten termien ja ilmaisujen luomisen kaikilla niillä aloilla, joilla haluamme käyttää ruotsin kieltä.
19. Terminologiatyö on integroitava tietotekniikassa ”pehmeään infrastruktuuriin” tehtävin panostuksin.

Monikielinen Ruotsi

Ruotsissa puhutaan nykyisin lukuisia eri kieliä. Ruotsin lisäksi käytetään viittä kansallista vähemmistökieltä, viittomakieltä ja suurta määrää siirtolaiskieliä. Sen lisäksi opimme eri vieraita kieliä, etupäässä englantia, ja käytämme näitä kieliä vaihtelevassa määrin esimerkiksi työelämässä. Kuulumme myös pohjoismaiseen kieliyhteisöön. Kielten hallinnalla, niiden käytöllä sekä asenteilla niihin on suuri merkitys ruotsalaiselle yhteiskunnalle ja kieliolosuhteiden kehittymiselle. Komitean perusasenteena on, että tarvitsemme yhteistä kieltä, ruotsia, voidaksemme asennoitua myönteisesti ja siten hyödyntää sitä rikkautta, jonka monikielinen ja monikulttuurinen yhteiskunta tarjoaa. Siksi kaikilla on oltava mahdollisuus oppia ruotsin kieli, kehittää äidinkieltään, ja hankkia riittävä englannin ja muiden vieraiden kielten taito.

Pidämme monikielisuuden säilyttämistä Ruotsissa tärkeänä. Kielten runsaus rikastuttaa maatamme. Kansalliset vähemmistöt ja heidän kielensä ovat tärkeä osa Ruotsin kulttuuriperintöä. Vähemmistökielisten lehtien tuen tarve on siksi selvitettävä. Vähemmistökielisten radio- ja TV-ohjelmien tarjontaa on lisättävä, ja lähiradiota ja paikallistelevisiota on voitava käyttää aiempaa suuremmassa määrin siirtolaisten ja kansallisten vähemmistöjen tavoittamiseksi eri kielillä.

Toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet Ruotsin kehittämiseksi monikieliseksi yhteiskunnaksi:

20. On ryhdyttävä toimenpiteisiin Ruotsin kieleen ja eri kielellisiin varieteetteihin kohdistuvien asenteiden muuttamiseksi myönteiseen suuntaan.
21. On ryhdyttävä toimenpiteisiin pohjoismaisen kieliyhteisön vahvistamiseksi.
22. Ruotsin vähemmistö- ja siirtolaiskieliä on tuettava.

23. On ryhdyttävä toimenpiteisiin vähemmistö- ja siirtolaiskielisen mediatarjonnan tukemiseksi.
24. Viittomakielen asema on kartoitettava. On ryhdyttävä toimenpiteisiin viittomakielen vahvistamiseksi ja kehittämiseksi.
25. Uusien kielten asemaa ruotsalaisessa koulutuksessa on vahvistettava.

Korrekti ja toimiva kieli

Kielenhuoltotyötä tekevät laitokset ovat pitkään pyrkineet luomaan edellytyksiä hyvälle kielenkäytölle. Tässä yhteydessä voidaan etenkin mainita työ julkisten tekstien selkeyttämiseksi ja yksinkertaistamiseksi. Uusia haasteita on kuitenkin ilmaantunut, ja sen tähden on ryhdyttävä toimenpiteisiin julkisen ruotsin säilyttämiseksi korrektina ja toimivana kielenä. Käsittelemme seuraavassa kolmea aluetta: joukkotiedotusvälineitä, julkishallintoa ja tietotekniikkaa.

Joukkoviestinten kieli

Media-ala on viimeisen vuosikymmenen aikana muuttunut rajusti: tuotantoehdot ovat muuttuneet, ja kansainvälistyneillä markkinoilla toimii nykyään suuri joukko vaikuttajia. Toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet korrektiin ja toimivan ruotsin kielen edistämiseksi mediassa:

26. On ryhdyttävä toimenpiteisiin ruotsin kielen aseman vahvistamiseksi toimittajien ja tiedottajien koulutuksessa ja jatkokoulutuksessa.
27. On ryhdyttävä toimenpiteisiin mediakielen kehittämiseksi hyvään suuntaan.

Julkishallinnon kieli

Selkeiden ja ymmärrettävien tekstien hyväksi tehtävä työ on joutunut uusien tehtävien eteen Ruotsin EU-jäsenyyden seurauksena; EU-tekstit käsitetään usein monimutkaisiksi ja vaikeaselkoisiksi. Pyrkimykset ruotsalaisen hallinnon saamiseksi käyttämään selkeää ja ymmärrettävää kieltä ei myöskään ole päättäneet, vaan työn on jatkuttava voimallisena. Toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet korrektiin ja toimivan julkisen kielenkäytön edistämiseksi:

28. Jokaiselle valtiolliselle viranomaiselle on annettava selkeämpi vastuu omasta kielenhuoltotyöstään.
29. Hallituksen on myös jatkossa raportoitava valtiopäiville valtionhallinnon kielenhuoltotyöstä.
30. Valtiovallan tuki viranomaisten kielenhuollolle on säilytettävä ja sitä on laajennettava uusille alueille.
31. Ruotsin on pyrittävä saamaan EU perustamaan käänñososastoja eri jäsenmaihin.

32. Ruotsin on jatkettava pyrkimyksiään saada EU työskentelemään yksinkertaisempien, ymmärrettävämpien ja selkeämpien tekstien puolesta.
33. Ruotsinkielisiä EU-tekstejä on pyrittävä parantamaan entisestään.

Tietotekniikka

Tietotekniikan kehitys vaikuttaa sekä lukemisen että kirjoittamisen edellytyksiin. Näyttöpäätteeltä luettavaksi tarkoitetut tekstit eivät noudata samoja ehtoja kuin tavalliset paperitekstit. Vastaavasti on myös kirjoitustapa muuttunut tietokoneiden myötä. Tietotekniikka tuo myös mukanaan uusia työkaluja kielelliselle normittamiselle ja standardisoinnille muun muassa erilaisten kieltä tukevien toimintojen kautta (esim. oikeinkirjoitus, kielioppi ja tyylin tarkastus). Toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet, jotka liittyvät tietotekniikan kehityksen vaikutuksiin ruotsin kieleen:

34. Tietokonekulttuurin vaikutuksia kieleen on tutkittava.
35. On luotava ruotsinkielisiä tietokonetermejä ja ilmaisuja.
36. Kielenhuollon on seurattava kieltä tukevien ohjelmien laadunkehitystä, ja sille on annettava mahdollisuus antaa laatumerkintä tällaisille ohjelmille.
37. Kielen laadun on oltava yhtenä valintaperusteena julkisalan IT-hankinnoissa.
38. Tietotekniikan saatavuutta on parannettava panostamalla jatkuvaan kielenhuoltoon ja terminologiatyöhön sekä kieleen liittyvään kansansivistystyöhön.

Kaikkien oikeus kieleen

Identiteettimme ja omakuvamme ovat sidoksissa kieleen. Kielen kautta koemme ja ymmärrämme elämää, ilmaisemme ajatuksiamme ja tunteitamme ja toimimme vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kieli on myös avain koulutukseen sekä edellytys osallistumisellemme yhteiskunnalliseen keskusteluun, politiikkaan ja mahdollistaa oikeuksiemme valvomisen eri tilanteissa. Samalla on ilmeistä, ettei kaikilla ole yhtäläisiä mahdollisuuksia kielen omaksumiseen. Tämä johtaa monenlaiseen eriarvoisuuteen. Kielenkäytön erot luovat varsinkin valtaan liittyviä kuiluja, sillä onhan usein muistutettu, että ”kieli on valtaa”.

Olemme antaneet neljän erityyppisen tekijän olla lähtökohtana ehdotuksillemme jokaisen kielellisten oikeuksien edistämiseksi: ihmisten luku- ja mediatottumuksissa on sosiaalisia eroja; kieli vaihtelee ja kielelliset tehtävät asettavat erilaisia vaatimuksia; ruotsin kieli on monille toinen tai vieras kieli, ja toimintarajoitteet voivat aiheuttaa erilaisia kielellisiä vaikeuksia.

Sosiaaliset erot ja kielen omaksuminen

On olemassa selkeitä osoittimia siitä, että lapsilla, joilla on erilaiset sosiaalis-taloudelliset taustat, on myös erilaiset edellytykset omaksua kieli. Keskeisenä tekijänä on, että kotien lukutottumuksissa ja mediakulutuksessa on suuria sosiaalisia eroja. Toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet näiden erojen kaventamiseksi:

39. Lukemista ja suullista kertomista lapsen kotiympäristössä ja esikoulussa on kannustettava.
40. Kaikkien vanhempien on saatava jo varhain tietoa pienten lasten tarpeesta saada kielivirikkeitä sekä vanhempien tärkeästä roolista tässä yhteydessä.
41. Valtion on tuettava kirjojen kustantamista ja jakelua sekä kansan- ja koulukirjastojen hankintoja, sekä tuettava lukuharrastusta edistäviä panostuksia.
42. Lehtien jakeluun myönnettävää tukea on lisättävä.

Kieliasu, kielellinen kyky sekä kieli ja sukupuoli

Yksilön kielen ja julkisen standardikielen välinen etäisyys vaihtelee sen mukaan, miten etäällä kotona opittu kieli on yleiskielestä. Myös kyky selviytyä eri kielellisistä tehtävistä vaihtelee vastaavalla tavalla eri ryhmien välillä. Miesten ja naisten kieli ja kielelliset ehdot eroavat toisistaan, mikä vaikuttaa muun muassa kouluun ja työelämään.

Toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet, joiden tarkoituksena on vähentää kielenkäytön vaihtelujen aiheuttamaa kielellistä eriarvoisuutta:

43. Opettajien jatkokoulutuksessa on käsiteltävä kielelliseen variaatioon liittyviä kysymyksiä.
44. Vahvasti murteellisesta ympäristöstä tulevien lasten kielellistä kehitystä on kartoitettava ja on myös tutkittava, miten koulu voi tukea niin murrekielen kuin yleiskielenkin kehitystä.
45. On panostettava suurempaan avoimuuteen ja suvaitsevaisuuteen kielellisiä variaatioita kohtaan.

Toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet, joiden avulla pyritään edistämään kaikkien oikeutta toimivaan kieleen:

46. On tutkittava keitä ovat oppilaat, jotka eivät saavuta ruotsin kielen taidolle asetettuja tavoitteita. Samalla on pohdittava, mitkä yhteiskunnalliset tai rakenteelliset syyt voivat selittää nämä vaikeudet.
47. On tutkittava, miksi monet opettajat jättävät ammattinsa.
48. Valtion on myös jatkossa annettava aikuisopetukselle ja kansansivistystyölle edellytyksiä harjoittaa laajaa toimintaa.

Toimintaohjelma sisältää seuraavat kieltä ja sukupuolta koskevat toimenpiteet:

49. On kannustettava sukupuolinäkökannasta lähtevää tutkimusta kielen roolista koulussa, sekä naisten ja miesten kielellisestä tilanteesta julkisuudessa.
50. Sukupuolirooleja ylläpitävää ja naisia näkymättömiksi tekevää kielenkäyttöä vastustettava.

Toiseen kieleen liittyviä kysymyksiä

Ruotsissa asuu nykyään yli miljoona ihmistä, joilla on ulkomainen tausta, ja joista monille ruotsi on toinen kieli. On ilmeistä, että heillä on toisenlaiset edellytykset omaksua ruotsin kieli kuin ruotsia ensimmäisenä kielenä oppineilla. Kaikkien oikeus kieleen merkitsee sitä, että kaikilla on oltava samanlaiset mahdollisuudet ruotsin kielen omaksumiseen.

Kaikkien oikeus kieleen on myös nähtävä suhteessa niihin lukuisiin äidinkieliin, joita Ruotsissa nykyisin käytetään. Mitä mahdollisuuksia muita kieliä äidinkielenään puhuvilla on kehittää omaa kieltään? Kaikille lapsille, joiden äidinkielenä on jokin kansallinen vähemmistökieli, on järjestettävä mahdollisuus äidinkielenopetukseen. Säännöstöä on sen tähden muutettava siten, että kunnat velvoitetaan järjestämään äidinkielen opetusta kaikilla kansallisilla vähemmistökielillä, vaikka opetusryhmissä olisi vähemmän kuin viisi oppilasta. Lisäksi on harkittava, ovatko kunnat velvollisia tarjoamaan äidinkielenopetusta kaikille vähemmistöoppilaille, vaikkei oppilas kotonaan käyttäisikään kieltä päivittäisessä kanssakäymisessä.

Toimintaohjelma sisältää tältä osin seuraavat toimenpiteet:

51. Kielen rooli koulussa on otettava aiempaa vankemmin huomioon niiden oppilaiden osalta, joilla on ulkomainen tausta.
52. On ryhdyttävä toimenpiteisiin ruotsin kielen aseman vahvistamiseksi toisena kielenä.
53. On ryhdyttävä toimenpiteisiin esikoulun äidinkielen tuen ja koulun äidinkielenopetuksen vahvistamiseksi.
54. On ryhdyttävä toimenpiteisiin siirtolaisten ruotsin kielen sfi-opetuksen vahvistamiseksi.
55. Siirtolaisten kielellistä ja kulttuurikompetenssia on hyödynnettävä aiempaa paremmin ja heidän osallistumistaan aikuiskoulutukseen ja kansansivistykseen on edistettävä eri tavoin.

Toimintarajoitteet

On ilmeistä, että erilaiset toimintarajoitteet voivat synnyttää vaikeuksia sekä kielen omaksumiselle että sen käytölle. Yhtenä esimerkkinä mainittakoon luku- ja kirjoitusvaikeudet/dysleksia, toisena näön- ja kuulon heikkeneminen, jotka luonnollisesti vaikuttavat edellytyksiin päästä

osalliseksi kirjoitetusta tai puhutusta kielestä. Toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet toimintarajoitteisten henkilöiden kielen omaksumisen edistämiseksi:

56. Lasten terveydenhuollon on mahdollisimman varhain ja aiempaa suuremmassa määrin huomioitava kaikki normaalin puheen- ja kielenkehityksen poikkeavuudet.
57. Puheen- ja kielenkäytön viivästyminen ja häiriöt on arvioitava mahdollisimman varhain, jotta ne saataisiin logopedin hoidettavaksi.
58. Esikoulun ja koulun on mahdollisimman varhain huomioitava lapset, joilla on kieleen liittyviä toimintarajoitteita siten, että voidaan ryhtyä erityistoimiin.
59. Apuvälineitä on tutkittava kielellisestä näkökannasta.
60. On panostettava enemmän, jotta henkilöt joilla on erityyppisiä kielisidonnaisia toimintarajoitteita, voisivat aiempaa paremmin hyödyntää median ja kulttuurin tarjontaa.
61. Vammaisjärjestöt kielialalla tekevät tärkeää työtä, jota on tuettava vastaisuudessakin.

Kielenhuolto – tutkimus, politiikka, lainsäädäntö ja organisaatio

Tehtävänäimme on ollut harkita, onko ruotsin kielen aseman vahvistaminen lakiteitse tarkoituksenmukaista. Toimeksiantomme suuntaviivoissa on mainittu, että meidän on seurattava ja kannustettava aloitteita kieliteknologian alalla sekä ehdotettava toimenpiteitä kääntämistyökalujen ja muiden kieliteknisten apuvälineiden edistämiseksi. Lopuksi tehtävänäimme on esittelemämme toimintaohjelman valossa tehdä ehdotuksia Ruotsin kielenhuollon tulevaisuuden tehtävistä ja organisaatiosta. Ehdotuksemme toimintaohjelmaksi ajankohtaistaa myös kysymyksiä kielenhuollon tutkimuksesta ja kielipolitiikasta. Käsittelemme näitä kysymyksiä mietinnön viidennessä osassa.

Kielenhuollon tutkimus

Yliopistoissa ja korkeakouluissa tehdään perustutkimusta kielen rakenteesta, käytöstä ja muutoksista. Niissä koulutetaan opettajia, toimittajia, kielenhuoltajia, kielentutkijoita jne. Kielilaitosten toiminnalla ja niiden kompetenssilla on ratkaiseva merkitys myös varsinaiseen kielenhuoltotyöhön. Sen tähden on tärkeää, että kielenhuoltoa tutkitaan. Toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet kielenhuoltotutkimuksen edistämiseksi:

62. On panostettava erityisesti kielenhuollon tutkimukseen.
63. Ruotsiin on rakennettava resurssit terminologian tutkimiseen.
64. Tieteellinen kompetenssi vähemmistö- ja siirtolaiskielissä sekä viittomakielessä on taattava ja tietyissä tapauksissa sitä on lisättävä.

65. Äidinkieliaineen didaktiikkaa on tutkittava ja kehitettävä.

Kielipolitiikka

Poliittisilla päätöksillä on vaikutuksia myös kieleen. Ruotsissa ei ole ollut muodollista kielipolitiikkaa, vaan kielikysymyksiä on käsitelty muiden alojen, kuten koulutuksen, kulttuurin, vähemmistö- ja integraatiopolitiikan ym. puitteissa. Kuten aiemmin on mainittu, on Ruotsin kielitilanne muuttunut monella tapaa. Meidän kantamme on, että kaikilla Ruotsissa asuvilla on oltava mahdollisuus kehittää äidinkieltään. On tärkeää, että jokaisen ihmisen kieltä kunnioitetaan, koska kieli ja identiteetti kuuluvat niin läheisesti yhteen. Monikielisyys on suuri resurssi niin yksilölle kuin koko yhteiskunnallekin.

Toimintaohjelma sisältää seuraavat kielipolitiikkaa koskevat toimenpiteet:

66. Kielipolitiikan on oltava erillinen politiikan alue.
 67. Kielipolitiikan päämäärinä on oltava
- kaikkien oikeus kieleen: ruotsiin, äidinkieleen ja vieraisiin kieliin
 - ruotsin kielen on oltava kattava ja yhteiskuntaa ylläpitävä kieli
 - julkisen ruotsin kielen on oltava korrektia ja toimivaa.
68. Vastuu kielipolitiikasta on keskitettävä yhdelle ministeriölle.

Kieliteknologisia aloitteita

Voidaksemme tulevaisuudessa käyttää ruotsin kieltä eri yhteyksissä, on kehitettävä kieliteknologisia tuotteita myös ruotsin kielen osalle. Kieliteknologia tuo myös mukanaan suuria mahdollisuuksia niin ruotsin kielelle kuin yksittäisille kielenkäyttäjillekin. Tietokoneen avulla tehtävät käännökset ruotsiin ja päinvastoin voisivat helpottaa monia sekä tiedon saannissa että sen levittämisessä. Kieliteknologia antaa meille myös edellytykset päästä aivan uudella tavoin osallisiksi esimerkiksi viranomaisten tiedotuksesta. Toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet ruotsinkielisen kieliteknologisen kehityksen edistämiseksi:

69. On jatkettava työtä kansallisen kielipankin rakentamiseksi luomalla yhteisiä, ruotsinkielisiä teksti- ja puhetietokantoja sekä leksikaalisia resursseja ym.
 70. Tutkimus- ja kehitystyötä kieliteknologian alalla on vahvistettava.
 71. On perustettava koordinoiva, kieliteknologinen sihteeristö.
 72. Ruotsin kielen koneellista kääntämistä on kehitettävä.
 73. Kielenhuollon on jatkettava kielellistä standardointia osana kieliteknologista työtä.

Kielilainsäädäntö ja kielellinen seurausarvio

Ruotsissa ei ole perustuslakia, jolla ruotsin kieli vahvistetaan maan pääkieleksi. Komitean toimeksiantoon on kuulunut harkita, olisiko kielilain

säättämisen Ruotsissa sopivaa ja miten sellainen laki olisi muotoiltava. Olemme myös pohtineet, miten kielellinen julkisia päätöksiä koskeva seurausarvio voitaisiin toteuttaa. Ehdotamme seuraavaa:

74. On laadittava erityinen laki, jolla ruotsin kieli vahvistetaan maan pääkieleksi.
75. Komitean asetukseen sisällytetään arviovaatimus mietinnön ehdotuksien kielellisistä seurauksista.

Kielenhuollon tehtävät ja organisaatio

Ruotsin uusi kielitilanne asettaa kielenhuollon uusien tehtävien eteen. Annettujen direktiivien mukaan meidän on tehtävä ehdotus Ruotsin kielenhuollon tulevaisuuden tehtävistä ja organisaatiosta. Toimintaohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet:

Kielenhuollon tehtävät:

76. Valtion rahoittamalle valtakunnalliselle kielenhuollolle annetaan seuraavat tehtävät: korpustyö; status- ja oppimistyö; neuvonta, tiedotus ja valistus; terminologiatoiminta; kielipankkitoiminta; kieliteknologia; valtion tuki viranomaisten kielenhuollolle; seuranta ja arviointi sekä kansainvälinen yhteistyö.

Kielenhuollon organisaatio:

77. Valtion rahoittama valtakunnallinen kielenhuolto koordinoidaan ja se tehdään valtiolliseksi vastuualueeksi.
78. Kielenhuollon tehtäviin perustetaan uusi viranomainen, Ruotsin kielineuvosto. Valtio luopuu velvoitteistaan Ruotsin kielilautakuntaa ja Ruotsinsuomalaista kielilautakuntaa kohtaan.
79. Terminologiatyöstä on tehtävä erillinen toimiala Ruotsin kielineuvostossa.
80. Hallituksen kanslian kielenhuolto on säilytettävä ja EU-kielen huoltamisen on oltava keskeisellä sijalla sen toiminnassa.

Kansallisten vähemmistökielten osalta ehdotamme, että Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan kanslia liitetään Ruotsin kielineuvostoon. Katsomme, että Saamelaiskäräjien on tehtävä päätös saamen kielenhuoltotyöstä ja sen suhteesta muuhun kielenhuoltoon Ruotsissa. Ehdotamme siksi, että Saamelaiskäräjille annetaan mahdollisuus päättää, miten he haluavat toimia kielipoliittisissa kysymyksissä yhdessä ehdotetun Ruotsin kielineuvoston kanssa. Meänkielen osalta toteamme, että sen huollosta vastaavan elimen perustamista on ryhdytty valmistelemaan. Ehdotamme resurssien luomista tämän kielenhuoltoelimen liittämiseksi Ruotsin kielineuvostoon ja sen sijoittamiseksi Tornionjokilaaksoon. Romani chibin ja jiddišin osalta ehdotamme, että Ruotsin kielineuvosto saa tehtäväkseen seurata kehitystä ja

tarpeen tullen koordinoita valtion panostuksia sekä tehdä valtiovallalle mahdollisia toimenpide-ehdotuksia.